

بلندای فیلم کوتاه

نگاهی به فیلم کوتاه پس از انقلاب اسلامی

مهندس بوستانی شهر بابکی

بلندای فیلم کوتاه

نگاهی به فیلم کوتاه پس از انقلاب اسلامی

مهدی بوستانی شهر بابکی

ناشر: انتشارات کانون اندیشه جوان

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

طراح جلد: آرزو آقابابیان

چاپ و صحافی: هنگام

کانون اندیشه جوان

سرشناسه: بوستانی شهر بابکی، مهدی، ۱۳۵۷.

عنوان و نام پدیدآورنده: بلندای فیلم کوتاه: نگاهی به فیلم کوتاه پس از انقلاب اسلامی

مهدی بوستانی شهر بابکی

مشخصات نشر: تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۴۴ ص

قیمت: ۱۶۰۰۰ ریال شابک: ۹۶۰-۱۵۹-۲۴۳-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: فیلم‌های کوتاه-- ایران. موضوع: فیلم‌های کوتاه-- تولید و کارگردانی.

موضوع: فیلم‌نامه نویسان-- ایران-- مصاحبه‌ها. موضوع: بنیادگرایی مسیحی.

رده‌بندی کنگره: ۸۱۳۹۴ب۹/پ PN۱۹۹۸

رده‌بندی دیویی: ۷۹۱/۴۳۰۱۶

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۶۱۲۰۹

تهران: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی،

پلاک ۵۶ تلفن: ۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۵۰۳۳۴۱

همه حقوق محفوظ است

فهرست

- ۷..... پیسگفتار
- ۱۱..... مقدمه
- ۱۷..... ۱. فیلم کوتاه «داد»
- ۱۹..... ۱-۱. اطلاعات فیلم شناسی «داد»
- ۱۹..... ۱-۲. برشی از فیلم نامه «داد»
- ۲۲..... ۱-۳. گفت وگو با محمد ارژنگ در مورد فیلم «داد»
- ۵۵..... ۲. فیلم کوتاه «روشنایی های شهر»
- ۵۷..... ۲-۱. اطلاعات فیلم شناسی «روشنایی های شهر»
- ۵۷..... ۲-۲. جوایز کسب شده
- ۵۷..... ۲-۳. برشی از فیلم نامه «روشنایی های شهر»
- ۶۰..... ۲-۴. گفت وگو با آیدا پناهنده، در مورد فیلم «روشنایی های شهر»
- ۸۹..... ۳. فیلم کوتاه «شیر تلخ»
- ۹۱..... ۳-۱. اطلاعات فیلم شناسی «شیر تلخ»

۳-۲. جوایز کسب شده ۹۱

۳-۳. برشی از فیلم‌نامه «شیر تلخ» ۹۳

۳-۴. گفت‌وگو با ناصر ضمیری در مورد فیلم «شیر تلخ» ۹۶

فیلم کوتاه «یه روز قشنگ برفی» ۱۲۷

۴-۱. اطلاعات فیلم‌شناسی «یه روز قشنگ برفی» ۱۲۹

۴-۲. جوایز کسب شده ۱۲۹

۴-۳. برشی از فیلم‌نامه «یه روز قشنگ برفی» ۱۳۰

۴-۴. گفت‌وگو با ایا پطروسیان در مورد فیلم «یه روز قشنگ برفی» ... ۱۳۳

۴-۵. گفت‌وگو با امیرتودر وستا در مورد فیلم «یه روز قشنگ برفی» ۱۷۳

۵. فیلم کوتاه «جنگل» ۲۰۱

۵-۱. اطلاعات فیلم‌شناسی «جنگل» ۲۰۳

۵-۲. جوایز کسب شده ۲۰۳

۵-۳. برشی از فیلم‌نامه «جنگل» ۲۰۳

۵-۴. گفت‌وگو با نیما عباس‌پور در مورد فیلم «جنگل» ۲۰۶

نمایه ۲۳۷

پیشگفتار

فیلم کوتاه یکی از انواع گونه‌های سینمایی است که بستر و امکان مناسبی برای نمایش فیلم‌ساز فراهم می‌کند تا بتواند پیام خود را به بهترین نحو به مخاطب عرضه کند؛ اما کارگردانی فیلم کوتاه به دلیل لزوم توجه به ایجاز، تجربه‌گرایی، نشانه‌ها، همچنین محدودیت زمان، نیازمند خلاقیت بیشتری است.

اثر حاضر حاصل تلاش متفاوت و نوآورانه‌ای برای توجه به چند نمونه از آثار شاخص فیلم کوتاه سینمای ایران در سال‌های اخیر است. پرسشگر این مجموعه که خود، نویسنده و کارگردان فیلم کوتاه است، مباحث مربوط به تکنیک، شکل، محتوا و روابط بین آنها و تحلیل و تفسیر فیلم کوتاه را از طریق گفت‌وگو و مصاحبه شفاهی با پدیدآورندگان فیلم کوتاه مطرح نموده است.

در خلال مطالعه مصاحبه‌های صورت گرفته و با مرور پرسش و پاسخ‌های طرح شده، خواننده می‌تواند با چرایی و چگونگی خلق فیلم کوتاه، نحوه بیان سینمایی و کیفیت ارائه و بروز خلاقیت از زبان کارگردان اثر آشنا گشته و معایب و محاسن اثر را کشف و شناسایی کند.

متن مصاحبه مربوط به هر فیلم کوتاه، برش‌هایی از فیلم‌نامه آثار و اطلاعات پیرامونی ارائه شده بستر مناسبی برای توصیف اثر را فراهم آورده و تحلیل ساختار و شکل فیلم را از طریق شناسایی تکنیک‌ها و تمهیدهای هنری به کاررفته توسط فیلم‌ساز، امکان‌پذیر می‌سازد.

کتاب «بلندای فیلم کوتاه» بر اساس نیاز به شناسایی و تبیین جریان‌ها و اندیشه‌های حاکم بر فضای فیلم کوتاه در دوران پس از انقلاب اسلامی شکل گرفته است.

اثر حاضر، فصل تلاش گروه ادب و هنر مرکز پژوهش‌های جوان است. این مجموعه، شاخه‌ای از شاخسار پربر و بار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی^۱ است که با توجه به جایگاه علمی «پیش و اندیشه»، «مطالعات فرهنگی و اجتماعی»، «نظام‌ها و ساختارهای انقلاب اسلامی»، «اخلاق، تربیت و روان‌شناسی»، «سنت‌های حوزوی و آداب طلبگی» و «ادب و هنر» به افق‌های پیش‌رو و گام‌های پیش‌رو در عرصه فرهنگ، جامعه اندیشیده، آثار مفیدی به ثمر نشانده است. رشد و شکوفاندن باورهای رایش‌های دینی، معرفی الگوهای مطلوب رفتار دینی، و پاسخ به نیازهای جوانان

۱. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با توجه به بایستگی تحقیقات دینی و منسجم، نظریه‌پروزی و نوآوری پیرامون زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل کرده و نسل جوان کشور، به عنوان نهادی علمی-پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد. این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

در زمینه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی از برجسته‌ترین اهداف فراروی مرکز است تا با رصد شرایط روز جامعه، به صید موضوعات ضروری دست‌زده، پژوهش‌هایی مفید بیافریند.

مرکز پژوهش‌های جوان در چهار سطح جوان، دانشجو، اندیشه و طلبه به تولید آثاری در قالب‌ها و آرایه‌های گوناگون مشغول است:

۱. مخاطبان «کتاب جوان» تحصیل‌کردگان دوره متوسطه‌اند و عموماً هفده تا ۲۴ سال سن دارند.

۲. مخاطبان «کتاب دانشجو» دانش‌پژوهان مقطع کاردانی و کارشناسی با حدود سنی پیش‌بینی‌شده ۲۰ تا ۲۵ ساله‌اند.

۳. مخاطبان «کتاب اندیشه» جوانان عبور کرده از تحصیلات مقطع کارشناسی و با سن پیش‌بینی‌شده کمتر از ۲۵ ساله‌اند.

۴. مخاطبان «کتاب طلبه» جوانانی هستند که سال‌های نخست و سطوح میانی علوم حوزوی را می‌گذرانند.

کتاب پیش رو از آثار سطح اندیشه این مرکز است. این مرکز با قدردانی از آقای مهدی بوستانی شهربابکی برای اتمام این اثر، تلاش مجدانه مدیر گروه ادب و هنر، آقای محمد قاسم برر و همکاری ارزیابان گرامی آقایان امیرحسین محمدخانی و علیرضا فتاح را ارج نهاده، صمیمانه در انتظار نقدها و پیشنهادهای خوانندگان تیزبین نشسته است.

مقدمه

در فیلم سینمایی و فیلم سازی، خصوصاً در میان این کاره‌های هم‌وطن، عموماً باوری وجود دارد مبنی بر اینکه فیلم بلند - علی‌الخصوص از نوع سینمایی‌اش - بالذات و پیش از هرگونه سنجۀ کیفی، نسبت به فیلم کوتاه، دارای ارزش، اهمیت و اعتبار بیشتری است؛ به زبان ساده فرضاً یک فیلم‌ساز درجۀ سه و چهار که یک فیلم سینمایی تجاری ساخته است، از یک فیلم‌ساز صاحب‌فکر و باسواد فیلم کوتاه که یک فیلم ده‌دقیقه‌ای فکرشده و دغدغه‌مند ساخته، مهم‌تر است و نامش هم فارغ از هر امتیاز کیفی و فقط بر مبنای مدت زمان آن جدی‌تر محسوب می‌شود و این بدان معناست که فیلم بلند - و فیلم‌سازش - این‌ور و آن‌ور و - نه به سبب مجلات معتبر سینمایی که ادعای تشخیص سره از ناسره را بر مبنای مبالغه‌های هنری و فنی و مضمونی دارند، نامش آورده می‌شود (ولو در یک نگاه منفی!) ولی آن فیلم کوتاه - و فیلم‌ساز آن - علی‌رغم همه دغدغه‌مندی و مؤلفه‌های کیفی و هنری و ساختاری به گناه کوتاه‌بودن مدت زمانش به نادیده گرفته شدن و بی‌اهمیت جلوه کردن محکوم است! مگر در فضای سینمایی کشورمان چیزی جز این است که فیلم کوتاه صرفاً به دلیل

کوتاه بودن مدت زمان آن و در نتیجه کم خرج تر بودن آن و دوری اش از حاشیه ها و غوغاهای تجاری و بعضاً تو خالی فیلم های بلند، در مرتبه ای نازل تر از فیلم بلند تلقی می گردد؟ دریغ که در عالم سینما مؤلفه هایی عموماً تجاری چون زرق و برق فیلم بلند، شهرت بعضاً سطحی و نه چندان جدی بازیگران، فروش، اکران، بیلبرد و غیره، امر را حتی بر خود فیلم سازان مشتبه کرده است. فیلم بلند دارای ارج و قرب بیشتری است نسبت به فیلم کوتاه.

این پرسش پیش می آید که چرا علی رغم اینکه بسیاری از فیلم های کوتاه همین چند ساله مانده اند در عرصه رقابت های هنری و سینمایی - در جشنواره های داخلی و - ارجح - اوی - بقت را از بسیاری فیلم های بلند بر بایند و در پاره ای موارد فیلم سازان فیلم بلند را به اذعان وادارند که در مقابل خلاقیت و نوآوری فیلم سازان فیلم کوتاه به دلیل ماهیت خلاقانه تر فیلم کوتاه و دوری اش از کلیشه های مرسوم فیلم بلند - کم آورده اند، اما باز هم این باور غلط، ولی رایج هنوز وجود دارد که فیلم بلند ارزش و اعتبار افزون تری دارد یا اینکه فیلم کوتاه، صرفاً پله ای برای رسیدن به فیلم بلند است؟!

برای کسی چون نگارنده این سطور که سال هاست در عرصه ساخت فیلم کوتاه فعالیت داشته و دارد، تغییر نگرش در نگاه به فیلم کوتاه انگیزه ای بود تا علی رغم اینکه نه رسماً و اسماً منتقد فیلم هستم و نه چندان دستی بر آتش مباحث نظری و نقد و مصاحبه دارم، دست به کار کتابی شوم درباره جایگاه و اهمیت فیلم کوتاه امروز ایران تا شاید به عنوان یک فیلمساز، کمی

کم‌کاری عمومی منتقدان سینما در عرصه فیلم کوتاه را جبران نموده و فارغ از رنگ و لعاب و حواشی‌ای که حتی منتقدان جدی سینما را نیز فریفته فیلم بلند می‌کند، به همصنفان جدی خود در عرصه فیلم کوتاه بگویم که «کس بخارد پشت من، جز ناخن انگشت من»؛ هر چند که می‌دانیم «یک دست صدا ندارد».

از آنجا که شخصاً علاقه‌ای به مباحث صرفاً تئوریک در سینما نداشته و ندارم و چندان هم آن را کاربردی نمی‌دانم، تصمیم گرفتم در کتاب حاضر، از کلی‌گویی و شباهت‌های تافه فیلم کوتاه بهره‌یزم و کاری نکنم جز انتخاب و تجزیه و تحلیل چند اثر شاخص این سال‌ها در عرصه فیلم کوتاه. طبیعتاً رسیدن به پنج اثر منتخب فنی، دور از سلیقه شخصی‌ام نیست. هیچ ادعایی هم مبنی بر اینکه انتخاب این پنج اثر، انتخابی همه‌پسند و جامع و مانع و کامل است، وجود ندارد. شاید به عنوان کسی که دست‌اندرکار چنین کتابی شده است، این حق را داشته باشم که اگر فرصت فیلم‌های صرفاً فرمالیستی را نمی‌پسندم، جایی هم برای آن‌گونه از فرام‌ها در این کتاب نینم و اگر «دغدغه‌مندی» و «نگاه اجتماعی» و «حرفی برای گفتن» و «سینما را وسیله دانستن» و «تناسب فرم و محتوا» را ملاک اول در انتخابم به یک اثر هنری - و در اینجا فیلم کوتاه - می‌دانم، آن را صراحتاً اعلام نمایم و بر پایه آن به انتخاب فیلم‌هایی دست بزنم که می‌خواهم آن‌ها را مطرح و بررسی کرده و در گفت‌وگویی با نویسنده و کارگردان آن، به بحث و تجزیه و تحلیل و نقد آن بپردازم.

شخصاً از آنجا که در جایگاه یک فیلم‌ساز همیشه این نقد را به برخی از منتقدان وطنی وارد می‌دانم که به دلیل عدم شناخت مسائل فنی و تکنیکی فیلم‌سازی، همان‌طور که بیرون گود نشسته‌اند، توقع خاک‌کردن حریف و ص. به فنی از فیلم‌ساز دارند، در این کتاب نخواستهم در جایگاه منتقد خارج از گود قرار گیرم و یک‌طرفه به قاضی روم و لذا تصمیم گرفتم به جای نگاهش تنی بر اثر، طی گفت‌وگو با صاحب اثر، دیدگاه‌های نقادانه خود را طایع کن تا این حق را به صاحب اثر داده باشم که بتواند همزمان از خود و کار خود به صورت مستدل و مستند دفاع کند و حتی نظر مرا تغییر دهد.

هر کدام از پنج فیلمی که انتخاب شده است، علاوه بر ارزش‌های سینمایی و مضمونی خود - در درجه اول - و علاوه بر موفقیت‌های رسمی و غیررسمی - در درجه دوم - واجد ویژگی‌های کلیدی نیز هست که به زعم بنده، قابل بحث و مذاقه بوده است و خوانند این کتاب، در طول خواندن هر گفت‌وگو بیشتر به آن پی خواهد برد. مثلاً «روشنایان شهر» علاوه بر اینکه فیلم خوب و تأثیرگذار و خوش‌ساختی است، می‌تواند دستمایه بحث «نگاه زنانه» قرار گیرد؛ یا «یه روز قشنگ برفی» می‌تواند بحث مداخلی باشد برای بحث «اقتباس از منابع داستانی» یا «داد» این ظرفیت را داشت تا فرصت گفت‌وگو درباره «تجربه‌گرایی در روایت و ساختار» و «استفاده از گنجینه متون کهن ادب فارسی» را فراهم آورد و...

سعی شده است در گفت‌وگو با فیلم‌سازان، علاوه بر مباحث متنی - در

مورد خود اثر و ساخت آن و... - به مباحث فرامتنی فیلم کوتاه - جشنواره‌ها، مدیریت دولتی، تمرکزگرایی در پایتخت و... - هم پردازیم تا مخاطب این کتاب، با مسائل مبتلابه فیلم کوتاه بیشتر و ملموس‌تر آشنا شوند و از تجربه‌های پشت‌سرگذاشته، بهره گیرند.

حرف آخر اینکه به دلیل محدودیت ناشر در مورد حجم کتاب، بخش معرفی فیلم‌سازان - فهرست کامل آثار آنان و جوایزشان - که مطول هم بود - امکان چاپ در این کتاب را از دست داد که شاید با توجه به دردسترس بودن تر اطلاعات در فضای مجازی با قبول زحمت جست‌وجوی اینترنتی از سوی خوانندگان این کتاب، بتوان از این کمبود چشم‌پوشی کرد.

سخنی باقی نمانده است، جز آرزوی مداخلی از فایده برای خواننده این کتاب و ذکر این امید که خوانندگان کتاب، نگارنده را از نظرهای موافق یا مخالف خود محروم ننمایند (mehdi.moostan@yahoo.com)، چراکه از طرح نظرهای مختلف و تضارب آراست که شاید راهی به تعادل در عرصه‌های مختلف باز شود.

مهدی بوستانی شهربابکی